

Asia: VN/9791/2020

Rikosprosessin tehostaminen

1. Lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttaminen

a) Esitutinnan toimittamista sekä syyteharkintaa ja syytteen nostamista kiireellisesti koskevat ehdotukset sekä pääkäsittelyn pitämistä määräajassa koskeva ehdotus asianomistajan ollessa alle 18-vuotias (ETL 3:11, ROL 1:8a ja ROL 5:13)

Lapsirikosjuttujen käsittelyn ohjaaminen niihin erikoistuneille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille nopeuttaa prosessia. Lakiin kirjattu velvoite hoitaa esitutkinta kyseisissä tapauksissa kiireellisesti on kannatettava muutos. Nähtäväksi tosin jää kuinka termi "kiireellinen" tulkitaan jatkossa.

Lapsiin kohdistuneiden rikosten keskittämisen yhteydessä olisi varmistettava muun rikostutkinnan resurssit siten, että lapsiin kohdistuneiden rikosten tutkijoille ei lähtökohtaisesti jaettaisi muiden rikoslajien esitutkintoja tutkittavaksi. Tällä varmistettaisiin lapsiin kohdistuneiden rikosten tutkinnan ensisijaisuus.

On myös huomattava, että lapsijuttuihin erikoistuneiden syyttäjien määrän kasvaminen voi myös nopeuttaa esitutkintaa sekä edistää esitutkinnan ai-kaista yhteistyötä poliisin ja syyttäjän välillä.

b) Edunvalvojan määräämistä esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:8)

Edunvalvojan määräämiseen ja erityisesti väliaikaismääräyksen hakeminen vaativat lainsäädäntömuutoksia, jotta väliaikaismääräys voidaan järkevästi ja tehokkaasti toteuttaa. Tällä hetkellä on valtakunnallisesti isoja eroja eri käräjäoikeuksissa, kuinka lainsäädäntöä väliaikaismääräyksestä tulkitaan. Väliaikaismääräys tulisi jatkossa voida tapahtua poliisin määräämänä kuten esimerkiksi väliaikainen lähestymiskielto, joka myöhemmin etenee tuomioistuimen vahvistettavaksi.

2. Erityisosaamisen turvaaminen

a) Esitutinnan johdon keskittämistä alle 18-vuotiaita koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7)

Tutkinnanjohtajien ja tutkijoiden erikoistumista lapsiin sekä erityistä suoje-lua vaativiin asianomistajiin on tärkeää syventää. Erityisen suojelun tar-peessa olevien asianomistajien rikoksista voi saada rakennettua järkeviä kokonaisuuksia lapsirikostutkinnan resursseille.

b) Esitutkintatoimenpiteiden ja tutkinnan johdon keskittämistä erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7a)

Tulisiko asiaa poliisihallinnossa tarkastella jatkossa niin, että poliisilaitokset velvoitettaisiin ohjaamaan tietty prosenttiosuus henkilötyövuosista lapsiin

kohdistuneiden ja erityisen suojelun tarpeessa olevien asianomistajien juttujen

esitutkintaan? Vastaava henkilötyövuosivelvoite on poliisiyksiköissä

käytössä harmaan talouden torjuntaan. Tällä menettelyllä turvattaisiin kansalaisten tasapuolinen kohtelu eripuolella maata.

3. Tekniikan hyödyntäminen rikosprosessissa

a) Kuulustelutilaisuuden tallentamista ääni- ja kuvatallenteeseen koskeva ehdotus (ETL 9:3)

Videokuulustelujen suurempi hyödyntäminen on esitutkinnan joutuisuuden laadun kannalta tärkeää. Tämä vaatii panostamista tekniseen kalustoon sekä riittävään tallennuskapasiteettiin.

Linjausta videokuulustelujen litteroinnista tulisi miettiä niin, ettei litterointi oli välttämätön jokaisen kuulustelun osalta. Litteroinnin tarpeellisuutta mietitään nykyisin yhteistyössä poliisin, syyttäjän ja asianosaisten avustajien kesken tapauskohtaisesti, mutta olisi hyvä saada laintasoinen kirjaus siitä, milloin litterointi voidaan jättää tekemättä.

Videokuulustelun hyödyntämisessä tärkeää on hyvä yhteistyö syyttäjän kanssa, jotta tunnistetaan missä jutuissa videokuulustelusta on erityistä hyötyä.

b) Kuulustelutilaisuuden tallentamisesta todisteena käyttämistä varten koskevat ehdotukset (ETL 9:4 ja OK 17:24)

Teknisiin uudistuksiin ja rikosprosessin sähköistymiseen muun muassa Aipan ja Vitjan kautta tulisi samalla tarkastella myös voimassa olevaa arkistosäätöä.

Arkistosäätöä tulisi muuttaa siten, että arkistokappaleeksi kelpaisi myös esimerkiksi sähköinen versio esitutkintapöytäkirjasta. Nyt poliisissa työaika kuluu paljon siihen, että esitutkintapöytäkirjat joudutaan tulostamaan paperiversioksi arkistointia varten.

4. Esitutkintayhteistyön kehittäminen

a) Tutkintasuunnitelmia koskeva ehdotus (ETL 3:3a)

Tutkintasuunnitelmien laadintaa on kehitettävä nykyistä tarkoituksenmukaisempi malli, kuten esimerkiksi eri rikoslajeille soveltuvat erilaiset tutkintasuunnitelmat.

b) Loppulausuntoa koskeva ehdotus (ETL 10:1)

Tähän ei ole kommentoitavaa

c) Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta koskeva ehdotus (ETL 5:3)

Yhteistyötä syyttäjän ja poliisin välillä on entisestään tiivistettävä ja lainsäädännön ohjaus asiaan on järkevä. Vangittujen jutuissa tutkinnan etenemistä ja vangitsemisen jatkokäsittelyjä tulisi hyödyntää paremmin syyttäjyhteistyön ja esitutkintapöytäkirjan kokoamisen näkökulmasta. Esitutkintayhteistyöhön liittyen on varmistettava myös tulevaisuudessa, että ainakin maakuntakeskuksissa on riittävät syyttäjäresurssit yhteistyön mahdollistamiseksi. Esitutkintapöytäkirjan rakennetta ja sisältöä tulisi miettiä yhdessä syyttäjien kanssa, missä kohdin pöytäkirjan kokoamistyötä voitaisiin helpottaa. Monessa jutussa esitutkintatoimet ovat tehty, mutta pöytäkirjan kasaamisvaihe aiheuttaa prosessissa merkittävän pullonkaulan ja esitutkinnan kesto pitenee merkittävästi. Kuten mietinnössä on todettu, esitutkintapöytäkirjan tekemiseen käytetty työaika ei korreloi sen suhteen, kuinka vähän esitutkintapöytäkirjaa hyödynnetään rikosprosessissa. Esitutkintapöytäkirjan kokoaminen on yksi merkittävimmistä esitutkinnan kestoja kasvattavista seikoista.

5. Sovittelumahdollisuudesta ilmoittamista koskevat ehdotukset (ETL 4:16 ja 4:18)

.

Ehdotukset, jotka lisäävät tietoisuutta sovittelun mahdollisuudesta sekä sovittelun käyttöalaa, ovat tarpeellisia. Sovittelua koskevia ohjeistuksia poliisissa tulisi virtaviivaistaa ja yhdenmukaistaa nykyisestä tilanteesta. Tälläkin hetkellä on eroavaisuuksia valtakunnassa liittyen siihen, kysyykö poliisi

suostumusta sovitteluun asianosaisilta ennen sovittelulähetteen tekemistä.

Tämä asia pitäisi uudistuksen yhteydessä selkeästi määritellä.

Sovittelun käyttöä vaihtoehtoisena rikosprosessin välineenä tulee lisätä jatkossa merkittävästi. On otettava huomioon myös sovittelun ennalta estävä merkitys joidenkin rikosten kohdalla. Sovittelun ensisijaisuus rikosprosessin sijasta joidenkin rikoslajien kohdalla voisi olla iso askel sovittelun käyttöalan lisäämiseen, mikäli tämä määriteltäisiin säädöksessä.

6. Ns. putkakuolemia ja poliisin voimankäyttötilanteita koskevat ehdotukset (ETL 2:4 ja 5:1)

.

On johdonmukaista, että putkakuolemissa tutkintaa johtaisi aina syyttäjä riippumatta siitä, onko osallisina poliisimiehiä tai esimerkiksi poliisivankilan vartijoita. Tämä tulisi ottaa huomioon myös niissä tilanteissa, joissa esimerkiksi poliisivankilan vartijaa epäillään rikoksesta. Nykysäännösten mukaan tutkintaa johtaa näissä tapauksissa poliisi. Olisi linjan mukaista, jos näissäkin tapauksissa tutkintaa johtaisi syyttäjä, kuten on tälläkin hetkellä poliisin tekemäksi epäiltyjen rikosten kohdalla.

7. Tarve ja edellytykset syyttäjän vaitiolo-oikeudesta säätämiseksi (mietinnön liite 2)

.

Syyttäjän vaitiolo-oikeudelle on tarvetta erityisesti rikoskokonaisuuksissa, joissa on käytössä salaisia pakkokeinoja sekä erilaisia salaisia tiedonhankinta keinoja. Tämän vaitiolon säätämiseksi on tarvetta. Nykyinen tila jossain määrin estää poliisin ja syyttäjän yhteistyön rikoksen paljastavassa vaiheessa.

8. Muut mietinnössä käsitellyt asiat

a) Velvollisuus esitutkinnan toimittamiseen ja selvittämisvelvollisuuden laajuus

Mikäli poliisi ei tule lähivuosina saamaan merkittävää resurssilisäystä, tulisi nykyisestä, käytännössä kaikkia rikoksia koskevasta esitutkintapakosta luopua.

Lieviässä, maksimissaan kuuden kuukauden vankeusrangaistusta koskevien rikosten kohdalla esitutkintapakkoa tulisi väljentää ja antaa poliisille enemmän harkintaa esitutkinnan aloittamisessa ja rikosilmoituksen kirjaamisessa. Vaihtoehtoisiksi toiminnoiksi voisi ottaa esimerkiksi sovittelun käyttöalan laajentamisen tai joidenkin rikosnimikkeiden siirtämisen pois rikoslaista riita-asioina käsiteltäviksi (esimerkiksi kunnianloukkaukset).

Poliisilla tulisi olla nykyistä enemmän keinoja kohdistaa rajallisia esitutkinnan resursseja yhteiskunnan kannalta haitallisimpiin rikoksiin. Lisäksi poliisille tulisi nykyistä paremmin määritellä ne rikostutkinnan prioriteetit, joihin voimavaroja tulisi ensisijaisesti kohdentaa.

Mikäli nyt nähtävissä olevat uhkakuvat rikostutkinnan osalta toteutuvat, priorisointi kaikista haitallisimpien rikosten osalta voi hankaloitua ja pahimmillaan heiketä nykyisestä.

b) Syyteneuvottelun kehittäminen

Tähän ei ole lausuttavaa.

c) Perusteluvollisuus syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen sekä tuomioistuimen ratkaisuisa

Tähän ei ole lausuttavaa.

d) Rikosasioiden valmistelu käräjäoikeudessa

Tähän ei ole lausuttavaa.

e) Preklusio rikosasioissa

Tähän ei ole lausuttavaa.

f) Adheesioperiaate

Tähän ei ole lausuttavaa.

g) Uhidirektiivin täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksien osalta

Tähän ei ole lausuttavaa.

9. Ehdotusten vaikutukset, mukaan lukien arvio mahdollisesta tuottavuuden lisääntymisestä sekä vaikutukset ICT-järjestelmiin

.

Ehdotuksilla pyritään laajasti ottaen toisaalta nopeuttamaan esitutkintaa,

toisaalta parantamaan sen laadukkuutta. Esitutinnan laadun parantaminen vaatii usein nykytilaa enemmän ajallista panostamista. Esitutinnan nopeuttamista voidaan pyrkiä tekemään lainsäädäntömuutoksilla, mutta esitutinnan nopeuttaminen vaatii myös resurssipanostusta rikostutkintaan, kuten edellä on jo todettu. Mikäli resurssikohennus ei toteudu, uhkana on se, että mietinnössä esitetyt tehostamistoimenpiteet jäävät vajaiksi.

ICT-järjestelmät tulisi saada nykyistä paremmin tukemaan yhteistyötä syyttäjien kanssa. Esimerkiksi tutkintasuunnitelman tekeminen tulisi saada integroitua Vitja-järjestelmään niin että poliisi ja syyttäjä voisivat yhdessä samassa järjestelmässä tehdä ko. juttuun tutkintasuunnitelmaa. Se tiivistäisi niin syyttäjyhteistyötä kuin tutkintasuunnitelman tekoa. Myös loppulausuntopyynnön tekemisen voisi yhdistää Vitja-järjestelmään.

Tuottavuutta lisäisi myös aiemmin mainittu arkistosäännön muutos, jota kautta hyväksyttäisiin myös sähköinen arkistointi ja runsaasti rikostutinnan tukitoimia vapautuisi muuhun esitutinnan käyttöön.

10. Muuta

.

Ei muuta lausuttavaa

Toivanen Kalle
Itä-Suomen poliisilaitos